

BERGAMALI GALENOS

Yavuz Özmakas

Tarihte Bergamalı Galenos olarak bilinen bu büyük bilginin adı, Yunancada Klaudios Galenos, Latince de Claudius Galenus olup, İslâm dünyasında ise Calinus olarak tanınır.

Kendisine hekimlerin imparatoru, Şeyhü's-Seyadile (hekimlerin babası), ilk spor hekimi, deneysel fizyolojinin kurucusu gibi sanlar verilmiştir. İbni Ebi Üseybia (Bir Arap bilgin, Galenos'un eserlerini Fransızcadan Arapçaya çevirmiştir), onu "etibbai'l-kibari'l-muallimin (tıp bilginlerinin en büyüğü)" diye nitelemiştir.

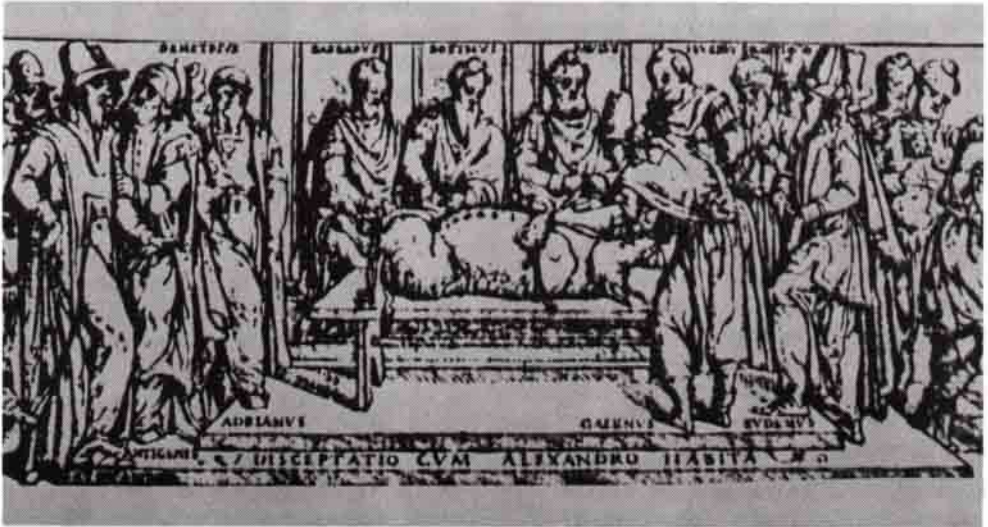
M.S. 129-131'de, senato üyesi, matematikçi ve yetenekli bir mimar olan Nikon'un oğlu olarak Bergama'da doğdu. Bu nedenle tarihte Bergamalı Galenos olarak bilinir. Tıp eğitimini Bergama, İzmir, Korinthos ve İskenderiye'de yaptı. İzmir'de ünlü hekimlerden Pelops ile düşünür Albinus'tan dersler aldı. İskenderiye'de Stratonicus ve Aescrhion'dan ders almayı sürdürdü. Anatomiyi ünlü Heraclianus'tan öğrendi.

Galenos'un yaşadığı çağda, ölü insanlar üzerinde çalışma kolay olmadığından, anatomî çalışmalarını köpek, domuz, keçi ve maymunlar üzerin-

de yapıyordu. Hayvanlar üzerindeki diseksiyon çalışmaları ile anatomî bilgisini artırdı.

157 yılında Bergama'ya geri döndü. Gladyatörlerin başhekimî oldu. İnsan yapısı hakkındaki bilgilerini gladyatörler okulunda genişletti. Dağ başında bulunduğu bir sporcunun iskeleti, ona kemikler hakkında yeterli bilgiyi sağlamaya yetti. Seyircilerin bozulmaya başlayan uyumsuz yapıları ile gladyatörleri karşılaştırdı ve sürekli beden hareketlerinin sağlıklı yaşam için zorunluluğu sonucuna vardı. Buna dayanarak bilinçli beden hareketleri ile fizyoloji ve tedavi ilişkisini kuran ilk tıp doktoru oldu ve bugünkü spor hekimliğine öncülük etti.

Temsili olarak Galenos bir hastayı tedavi ederken.

161 yılında Roma'ya gitti. Diğer hekimlerin iyileştiremediği hastaların tedavisini üstlendi. Hekimlikteki bu başarısı, diğer meslektaşları arasında kıskançlık yarattı. İmparator Aurelius, kendisini peynir perhizi ile iyileştiren Galenos'u saray hekimi olarak atadı. Kendisine armağan ettiği madalyona da şunları yazdırdı: "Romalıların imparatoru Auereius'tan hekimlerin imparatoru Galenos'a."

168 yılında anı bir kararla Bergama'ya geri döndü. Ancak 169 yılında imparatorun çağırışı üzerine tekrar Roma'ya gitti. Commodus'un özel hekimliğine getirilen Galenos'un, bundan sonra Bergama'ya bir daha dönüp dönmediği net değildir.

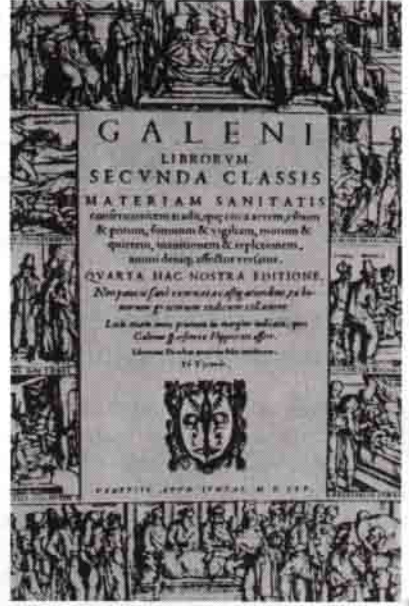
Galenos'un tanımlamalı anatomi çalışmalarının temeli, basit yapılı hayvanlara dayanır. Özellikle berberi şebeği üzerinde incelemeler yapmıştır. Bu hayvanın insanlarla kimi ortak özelliklerinin bulunması, iyi bir gözlemci olan Galenos'u insan anatomisi üzerinde çalışmaya yöneltti.

Kas ve kemikleri ayrıntılı inceledi. Kafa sinirlerinin yedi çiftini ve kalp kapakçıklarını tanımladı. Toplardamar ve atardamar arasındaki farkları saptadı. Atardamarın hava değil, kan taşıdığını göstererek 400 yıllık yanlış inancı yıktı.

Canlı hayvanların iç organları üzerinde deneysel çalışmalar yaparken, gırtlaktan çıkan sesleri beynin denetlediğini göstermek için gırtlak sinirini bağıladı.

Bergama'da Asklepeion yolunda bulunan yılanlı sütun.

Galenos'un bir kitabının kapağı.

Tüm bunlara karşın Galenos, kanın vücutta dağıtıldığını farkedemedi. İnsan sağlığının kan, safra, kara safra ve irinli iltihap (balgam-tükrük) olarak adlandırılan dört vücut sıvısı arasındaki dengeye bağlı olduğuna inanıyordu.

Galenos'un tıp ile ilgili görüşleri "Galenizm" olarak kabul edilir. Galenos fiziolojisi, 1400 yıl boyunca tıp alanındaki etkisini sürdürdü.

M.S. 199-201 yıllarında öldüğü kabul edilen ünlü hekimin 500'den fazla eseri vardır. Eserleri önce 1525'te Venedik'te 5 cilt olarak basıldı. 1821'den 1833'e dek Leipzig'de 20 ciltlik bölümü yayınlandı. Fransızca Darenberg tarafından 1854 yılında yalnızca hekimlikle ilgili dört cildi çevrildi. 9. yüzyılda 129 yapıtı da Arapçaya kazandırıldı.

Döneminde iyi bir hekimin iyi bir düşünür olması gereğiyle kendisini iyi yetiştiren Galenos, ilaç tedavisinin öncüsü sayılabilecek sistematik sınıflamalar da yaptı.

Eczacılığın simgesi olan yılanlı sütun, Bergama'da Asklepeion'daki görevi sırasında doğmuştur. Galenos'un yapılmış ilaçları ve müstahzarları Roma'da çok tutuluyordu.

Galenos'tan, günümüze 83 tür ilaç yapımının miras olarak kaldığı kabul edilir. □

Kaynak

Yavuz Özmakas, Bergamalı Galenos, İzmir.